

STANDARD ZVANI EKONOMSKA LOGIKA

Zbog čega je plan i program privatizacije kosovske privrede koji je predložila UNMIK administracija bio presedan u svetskoj privatizacionoj praksi i da li je ključni efekat njegove dosadašnje primene samo izgubljeno vreme

---

Iako je privreda jedan od temelja normalizacije života na Kosovu i Metohiji i bitna stavka u konceptu mira koji se na tom prostoru nastoji uspostaviti, pokazalo se da je i to samo još jedan od segmenata koji svedoči o nespemnosti UNMIK administracije da odgovori na zadatke pred kojima se našla. Dokaz za to je i privatizacija kosovskih preduzeća, posebno sa stanovišta politike "standardi pre statusa".

Kako je zapravo izgledao UNMIK-ov plan i program privatizacije na Kosovu, šta je u njemu bilo sporno, na koji način je redefinisano i koji su njegovi ključni efekti. O tome, za LIMESplus govori Aleksandar Vlahović, tadašnji ministar za privredu i privatizaciju u Vladi Srbije.

VLAHOVIĆ: Kada je UNMIK u maju 2002. godine prezentirao svoj model privatizacije, mi smo imali nekoliko konceptualnih primedbi. Dakle, nisu bile u pitanju nikakve "patriotske" floskule i parole već se jednostavno radilo o fundamentalnim primedbama koje su ukazivale na to da takav model privatizacije nije primenljiv jer neposredno ugrožava prava poverilaca i ne vodi računa ni o javnom dugu koji je država Srbija preuzela na sebe, a koji je dobrim delom završio upravo u velikim kosovskim preduzećima. U tom smislu je strategija koju smo nametnuli bila iznenađenje i za međunarodnu zajednicu i za UNMIK. Jer, mi nismo pričali priču o teritoriji i vekovnim pravima na koju su oni navikli, nego smo objašnjavali zašto je takav model privatizacije neodrživ i upozorili da on ne ugrožava samo ekonomske interese Srbije, već dovodi u pitanje i ispunjenje njenih obaveza prema međunarodnim finansijskim institucijama i organizacijama. Istovremeno je bilo indikativno i to što je Svetska banka praktično izbegavala da se aktivno uključi u realizaciju tog modela privatizacije iako ona u nekoj opštoj podeli nad-

ležnosti treba da utiče upravo na izgradnju privatnog sektora na Kosovu i ne sme da dozvoli presedane koji bi bili mimo elementarne ekonomske logike.

Ukratko, mi smo ukazali na to da model koji podrazumeva najpre prodaju kosovskih preduzeća, a tek kasnije namirenje poverilaca iz privatizacionih prihoda, dakle, bez prethodnog pozivanja poverilaca da kažu svoj stav o potencijalnoj privatizaciji svakog pojedinačnog preduzeća, ekonomski nije održiv i da takav tretman poverilaca nigde u svetu i ni u jednoj zemlji u tranziciji nije primenjen. Prodaja preduzeća se, naime, u celokupnoj do sada poznatoj privatizacionoj praksi uvek bazirala na prodaji kapitala, a ne imovine preduzeća – što po definiciji znači da kupac preuzima i obaveze prema poveriocima.

Dakle, mi smo se suprotstavili primeni modela koji bi bio presedan i vrlo jasno upozorili da, ukoliko međunarodna zajednica dozvoli njegovu primenu na Kosovu, ne postoji razlog da sličan model ne bude primenjen i u Srbiji. Prosto zato što bi i nama bilo lakše da u procesu privatizacije prodajemo imovinu preduzeća i kupce faktički oslobodimo plaćanja zatečenih obaveza, a da potom, od eventualnih privatizacionih prihoda, shodno njihovom relativnom udelu, namirujemo poverioce.

LIMESplus: *Među suštinskim primedbama na kojima ste tada insistirali, a koje su i danas aktuelne, bile su one koje se odnose na tretman javnog duga i na pitanje denacionalizacije. Kako je to rešeno s obzirom na značaj koji predstavnici međunarodne zajednice tim pitanjima pridaju u ocenama reformske politike u samoj Srbiji?*

VLAHOVIĆ: Mislim da će razgovor o podeli suverenih dugova uskoro morati da počne s obzirom da je budžet Kosova potpuno nezavisan od budžeta Srbije i da je sasvim normalno – a pokretanje procesa privatizacije je to potvrdilo – da se teret tih obaveza koje Srbija sada u celini izvršava u jednom trenutku podeli. Naše Ministarstvo finansija je u više navrata pokretalo inicijative u tom smislu ali je UNMIK sve vreme izbegavao tu temu.

Naime, pošto je poznato da je suma od oko milijardu i 450 miliona dolara spoljnog duga, čiji je suvereni garant država Srbija, plasirana u velika kosovska preduzeća i da se od milijardu i 900 miliona dolara duga Srbije prema Svetskoj banci 450 miliona odnosi na kosovska preduzeća, postavilo se pitanje da li će budžet Kosova da preuzme obavezu vraćanja tog duga. Odnosno, pitanje – da li je ekonomski logično i opravdano da se privatizacioni prihodi ostvareni prodajom kapitala preduzeća najpre koriste za namirenje suverenog duga? Ako jeste – zar onda nije transparentnije i takođe logičnije da ti prihodi idu ka budžetu Srbije, a ne ka budžetu Kosova? Ili da, ako već idu u budžet Kosova, on preuzme na sebe obavezu vraćanja međunarodnih dugova.

Kad je reč o denacionalizaciji, o kojoj mislim da takođe predstoje ozbiljni razgovori, naš stav je bio da se ne mogu koristiti dva različita aršina za jedno isto pitanje. Odnosno,

da je, ako međunarodna zajednica insistira da se u Srbiji što pre definiše zakonodavni okvir za povratak nepravedno oduzete imovine ili za novčano obeštećenje bivših vlasnika, logično da i privremene vlasti na Kosovu otvore to pitanje.

Dakle, da jasno utvrde način i vrstu obeštećenja koje se odnosi na Srpsku pravoslavnu crkvu, na primer, zatim da definišu učešće građana u obeštećenju – posebno kad je reč o vlasništvu nad zemljištem i generalno, da formulišu i prezentiraju modele i opšti zakonski okvir za denacionalizaciju koji nameravaju da primene. To, međutim, do danas nije urađeno, niti se čini da je na listi prioriteta međunarodne administracije posebno visoko rangirano. Naprotiv.

LIMESplus: *UNMIK-ov koncept privatizacije otvorio je i pitanje povezanih preduzeća, odnosno, isturenih pogona koje su na Kosovu (istina uz podršku Republike) gradile firme iz centralne Srbije i Vojvodine. Pošto su se neki od tih pogona našli među prvima na listi za privatizaciju da li njihova privatizacija znači oslobađanje matičnih firmi od onog dela duga koji je tu nastao?*

VLAHOVIĆ: Kako ti istureni pogoni nisu bili posebni pravni entiteti već radne jedinice čiji su formalni vlasnici i dalje preduzeća iz centralne Srbije ili Vojvodine, naš stav je bio da onaj ko je ulagao novac i ko je vlasnik tih pogona treba da učestvuje u njihovoj prodaji i u privatizacionom prihodu.

Nešto drugačija je situacija u vezi sa pitanjem povezanog vlasništva koje je zapravo proisteklo iz činjenice da je tokom osamdesetih i devedesetih godina došlo do povezivanja preduzeća sa Kosova i preduzeća iz Srbije na principu kapitala – što je takođe mnoga preduzeća iz Srbije učinilo dominantnim vlasnicima preduzeća na Kosovu. Naime, iako je legitimno postaviti pitanje da li se i to može zanemariti kad se definiše program privatizacije, treba najpre pouzdano utvrditi kakve vlasničke papire ta preduzeća imaju za imovinu ili za vlasničke pakete na koje pretenduju i kakvom dokumentacijom o dužničko-poverilačkim odnosima raspolažu.

LIMESplus: *Ipak, poznato je i da je jedan broj tih aranžmana bio deo pokušaja Miloševićevog režima da uz pomoć njemu lojalnih direktora društvenih preduzeća uspostavi ekonomsku kontrolu nad Kosovom. Da li je tu moguće primeniti rešenje koje je, posle raspada Jugoslavije, u Srbiji primenjeno u preduzećima čije je sedište bilo u nekoj od bivših jugoslovenskih republika – u smislu da se administrativno jednostavno "prevedu" u kosovska ili srpska preduzeća?*

VLAHOVIĆ: To rešenje se u ovom slučaju ne može primeniti jer je Kosovo i dalje u administrativnom smislu deo teritorije SCG. Dakle, problem se mora rešavati na drugom nivou – ali se mora rešavati, jer ometa i privatizaciju preduzeća u centralnoj Srbiji i Vojvodini.

Ipak, UNMIK je s tim u vezi učinio izvestan ustupak i pristao na to da se pre privati

zacije svakog pojedinačnog preduzeća pozovu svi poverioci da prijave svoja potraživanja. Zato preduzeća i fabrike koje imaju pogone na Kosovu treba da prate planove privatizacije i da kosovskoj privatizacionoj agenciji na vreme prijave potraživanja ili vlasničke udele jer, ukoliko su radila u skladu sa zakonom, imaju šanse da povrate svoj ulog.

Ali, posledica naših primedbi je bilo i to što je UNMIK donekle izmenio model privatizacije, odnosno, definisao drugi pravni način za njegovo sprovođenje. Suština tog izmenjenog modela je da sada umesto prodaje imamo takozvano rentiranje preduzeća na gotovo neograničeni vremenski period. To znači da se vlasnička titula ne menja i da investitor na 99 godina dobija pravo upravljanja ali ne i raspolaganja imovinom preduzeća.

Nešto slično urađeno je ranije u cementari "Đeneral Janković", na primer. Ona, dakle, nije privatizovana već je iznajmljena "Holcimu" – ali na kraći vremenski period. Ta firma se nalazi na granici između Kosova i Makedonije, s tim što joj je sedište na Kosovu, a nalazišta delimično i na makedonskoj teritoriji, tako da dosta radnika iz Makedonije radi u njoj i svakog dana prelazi granicu da bi došlo na posao.

LIMESplus: Ko u tom slučaju vraća dugove?

VLAHOVIĆ: To pitanje je i dalje ostalo nerešeno i mislim da su, pored izuzetno visokih bezbednosnih i političkih rizika i ti pravni i finansijski rizici i nepostojanje jasno definisanih normativa ponašanja razlog zbog kojeg u dogledno vreme ne treba očekivati da će bilo koji ozbiljan međunarodni investitor ili multinacionalna kompanija, bez kojih je teško zamisliti obnavljanje i organizovanje ekonomskog života na Kosovu, biti spremni da ulože novac u tamošnju privredu. Osim možda u neke strateške delatnosti kao što su telekomunikacije ili energetika – što svakako nije dovoljno za normalizaciju ekonomskih i ukupnih prilika.

Na toj listi kosovskih "privatizacionih aduta" je svakako i "Trepča", ali je s obzirom na ulaganja koja su tu potrebna prilično izvesno da će investitori ipak sačekati smanjenje rizika za investicije i uspostavljanje odgovarajućeg nivoa bezbednosti i stabilnosti.

Utoliko je važnije još jednom reći da UNMIK ništa nije uradio, ne samo na eliminisanju rizika i definisanju regulatornih institucija i zakonskog okvira za privatizaciju, nego i generalno, za razvoj privatnog sektora privrede.

LIMESplus: Vi ste kao najjednostavniji i najefikasniji model predlagali privatizaciju kroz stečaj, odnosno, bankrotstvo?

VLAHOVIĆ: Imajući u vidu da je kosovska privreda manje više bankrotirala i da tek nekoliko preduzeća ima aktivni status, mi smo u Ministarstvu privatizacije Republike Srbije smatrali da je logično da se privatizacija najvećeg dela te privrede obavi kroz stečaj.

108 Dakle, tako što bi se u startu svi poverioci pozvali da prijave svoja potraživanja, što bi

se zatim izjasnili da li su eventualno spremni za delimičan otpis dugova ili za to da kroz konverziju dugova u ulog postanu vlasnici i kasnije organizuju ekonomski život tih preduzeća i da tek nakon toga dođe do prodaje imovine preduzeća. Pri čemu bi se novac od prodaje najpre koristio za obeštećenje prijavljenih poverilaca. Naš osnovni motiv je pritom bio da ne dozvolimo da UNMIK proda imovinu kosovskih preduzeća a da se dugovi tih preduzeća preliju na budžet Srbije.

Odgovor UNMIK-a je međutim bio da pravosudni sistem, a pre svega privredni sudovi nisu spremni za započinjanje i sprovođenje masovnih stečajnih postupaka – što nije dovoljno ubedljivo. Jednostavno je trebalo doneti dobru stečajnu regulativu i brzo izgraditi institucije, obučiti stotinak stečajnih likvidatora, treningom osposobiti privredne sudove da efikasno vode stečajnu proceduru i ništa više. Da su to počeli da rade 2002. godine danas bi imali potpuno spremnu infrastrukturu i mogli bi na taj, pravno nesporan način, da obave konverziju društvene svojine u privatnu. Pošto na tome ništa nije urađeno, a obustavljena je i privatizacija po UNMIK-ovim modelu, ključna posledica čitavog tog spora je, zapravo, izgubljeno vreme.

Razgovarala: Slađana Madžgalj-Žakula